

# Verksamhetsrapport

---

efter kvalitetsgranskning av skolors arbete mot  
trakasserier och kränkande behandling på nätet  
vid Montessoriskolan Centrum  
i Göteborgs kommun

## Inledning

---

Skolinspektionen genomför en kvalitetsgranskning av skolors arbete mot trakasserier och kränkande behandling på nätet under våren 2016. Granskningen vid Stiftelsen Montessoriskolan Centrum i Göteborgs kommun ingår i detta projekt.

Stiftelsen Montessoriskolan Centrum besöktes den 28 och 29 maj 2016. Utredarna Anna Alm och Annika Welinder har varit ansvariga inspektörer. I denna rapport redovisar Skolinspektionen iakttagelser, analyser och bedömningar. Förutom en redogörelse av granskningens resultat ges även en kort beskrivning av granskningens syfte, frågeställningar och genomförande.

Kvalitetsgranskningen av skolors arbete mot trakasserier och kränkande behandling på nätet genomförs på totalt 24 skolor, 17 kommunala och 7 fristående. När kvalitetsgranskningen är avslutad i sin helhet redovisas de samlade resultaten i en övergripande rapport. För de skolor som ingått i granskningen ger rapporten en referensram och en möjlighet till jämförelse med förhållanden på andra skolor. Det enskilda beslutet kan därmed sättas in i ett större sammanhang.

## Bakgrund till och syfte med kvalitetsgranskningen

---

Användningen av digitala medier har ökat markant och är numera en integrerad del av elevers vardagsliv. På nätet precis som i den fysiska skolmiljön förekommer trakasserier och kränkande behandling av elever.

Diskrimineringslagen och skollagen gör ingen skillnad på var kränkningarna sker. Skolan har en skyldighet att utreda alla påstådda kränkningar som har en koppling till verksamheten, oavsett om de sker på skolan eller på nätet. Det finns dock några viktiga skillnader som gör att det finns skäl att tala om kränkningar på nätet i särskild ordning. De som utsätter andra på nätet upplever ofta att de är anonyma vilket gör att kränkningarna kan bli grövre. Via kommunikation över nätet ser inte heller elever vilken inverkan kränkningen har på personen som utsätts. Det gör att empati och ånger tydligt minskar och kan leda till att kränkningarna fortsätter och blir grövre. Kränkningar på nätet och traditionella kränkningar skiljer sig också i tillgänglighet av den utsatte. Traditionella kränkningar förekommer oftast i skolan under skoldagen medan kränkningar via nätet kan pågå dygnet runt, sju dagar i veckan. Dessutom har kränkningar på nätet en mycket större potentiell publik än traditionella kränkningar. Elevernas interaktion via nätet står ofta utan insyn från vuxenvärlden, vilket gör att kränkningar på nätet kan vara svåra att upptäcka och utreda.

Syftet med kvalitetsgranskningen är att granska om skolor bedriver ett arbete som motverkar trakasserier och kränkande behandling av elever på nätet.

En central frågeställning är om skolan har ett främjande arbete som bidrar till att göra eleverna trygga på nätet. Vidare granskas om skolans förebyggande arbete bidrar till att förhindra trakasserier och kränkande behandling av elever på nätet samt om de åtgärder som skolan vidtar leder till att kränkningarna upphör.

### **Bakgrundsuppgifter om Stiftelsen Montessoriskolan Centrum**

Stiftelsen Montessoriskolan Centrum är en fristående skola, belägen i Göteborgs kommun och omfattar förskoleklass och årskurserna 1-9. Skolan har totalt 202 elever och lärarna är organiserade i fyra arbetslag. Skolan leds av en rektor och en biträdande rektor.

Av Skolverkets statistik för år 2015 framgår att 64 procent av eleverna uppnått kunskapskraven i samtliga ämnen och att det genomsnittliga meritvärdet var 236 poäng. Motsvarande genomsnittliga värden för samtliga skolenheter i riket var 77 procent och 225 poäng.

Av Skolenkäten höstterminen 2015<sup>1</sup> framgår att 68 procent av skolans elever i årskurs 9 som besvarat enkäten uppger att det stämmer helt och hållet att de känner sig trygga i skolan. Motsvarande värde för samtliga elever i årskurs 9 som besvarat enkäten under 2015 är 51 procent.

---

<sup>1</sup> Skolinspektionen genomför Skolenkäten två gånger per år som en del av den regelbundna tillsynen. Under en tvåårsperiod deltar samtliga grund-, grundsär- och gymnasieskolor i Skolenkäten. I varje enkätomgång deltar cirka en fjärdedel av alla skolor i landet. Delar av enkätresultaten redovisas också på Skolverkets webbplats *Välja skola*.

## Resultat

---

### Har skolan ett främjande arbete som bidrar till att skapa en trygg miljö för eleverna på nätet?

*Här bedöms skolans arbete för att skapa trygghet och förstärka respekten för allas lika värde. Granskningen av skolors främjande arbete tar sin utgångspunkt i det generella men fokuserar särskilt på hur arbetet omfattar nätet. Skolans främjande arbete bör vara en del av det vardagliga arbetet samt bedrivas systematiskt och långsiktigt. Centralt är det normkritiska arbetet som innebär att personalen, sinsemellan och tillsammans med eleverna, diskuterar och ifrågasätter egna normer och attityder samt sådana som genomsyrar den pedagogiska verksamheten. Det är också viktigt att personalen är uppmärksam på det språkbruk och den jargong som råder för att motverka att kränkningar banaliseras eller normaliseras.*

*För att kunna bidra till en trygg miljö på nätet där alla elever blir respekterade som de är behöver personalen ha kunskap om nätet och om elevernas sociala relationer på nätet. Vidare behöver personalen och eleverna ha en gemensam uppfattning om vad som kan utgöra en kränkning på nätet och vad skolan ska reagera på.*

### Att främja elevers lika rättigheter och möjligheter

Montessoriskolan Centrum beskrivs av intervjuade elever och personal som en trygg och hemtrevlig skola där alla känner alla. Många elever har gått på skolan under hela sin skolgång. Eleverna kommer från hela Göteborg.

I intervjun beskriver lärarna att de arbetar med att främja elevers lika rättigheter och möjligheter. De säger att de försöker vara lyhörda kring det eleverna vill och därför kan värdegrundsarbetet ta mycket tid i en klass och mindre tid i en annan. De intervjuade eleverna säger att lärarna lyssnar på eleverna då de vill diskutera värdegrundsfrågor. Som exempel nämns att elever nyligen tog initiativ till en diskussion om jämställdhet och då frigjorde en av lärarna tid för denna diskussion. Enligt de intervjuade eleverna var det en kränkande kommentar som föranledde diskussionen bland eleverna. Delaktigheten i diskussionsgruppen var dock frivillig vilket de intervjuade eleverna menade var mindre bra då vissa elever valde att inte delta. Tanken var att diskussionen skulle tjäna som ett inslag i skolans främjande arbete, men eleverna berättar att de ännu inte fått någon återkoppling från berörda lärare.

Enligt intervjuade elever behöver värdegrundsarbetet bli tydligare i skolans dagliga arbete. Elever säger att lärare tar upp vissa aspekter av värdegrundsarbetet i undervisningen som exempelvis jämställdhet.

Elever säger att de framfört till sina lärare att de vill prata mer om exempelvis skillnader mellan olika grupper i samhället.

Av intervjun med lärare och elevhälsa framkommer att det finns mål för det främjande arbetet på skolan. Några konkreta exempel på mål framkommer emellertid varken av intervjuerna eller av skolans likabehandlingsplan. Enligt rektorn behöver det främjande arbetet utvecklas mot att bli mer systematiskt och målinriktat. I intervjuer uttrycker personal att de ser fram emot den kompetensutveckling som ska ske hösten 2016 och som speciellt kommer att ta fasta på hur man ska hantera nätkränkningar.

Elever uppger att det finns en hög acceptans för individers olikheter på skolan, men de säger samtidigt att de inte pratar med lärarna om normer förutom i samband med undervisningen i sex och samlevnad och någon gång i ämnet samhällskunskap. Lärare säger att de har gått igenom diskrimineringsgrunderna på klassrådstiden och att de tar upp normkritiska diskussioner fortlöpande i undervisningen. Skolans specialpedagoger har vid ett tillfälle handlett lärare i hur man diskuterar normkritiskt men dessa självreflekterande diskussioner har inte varit återkommande i verksamheten. Specialpedagogerna har också lett normkritiska diskussionsgrupper med både flickor och pojkar.

Rektorn säger att hon uppfattar att det finns ett normkritiskt förhållningssätt bland personalen på skolan. Även om rektorn inte kan ge exempel på ett systematiserat arbete med normkritik på skolan säger hon att specialpedagogerna har haft självreflekterande och normkritiska samtal med både personal och elever på förekommen anledning.

I intervjuerna säger elever och lärare att flertalet elever har ett vårdat språk men att språkbruk och jargong är grövre på nätet. Enligt intervjuade elever är anonymiteten en förklaring till detta. Elever säger att nära vänner ibland kan uttrycka sig grovt "på skoj" men att de flesta vet var gränsen går. Enligt eleverna är språkbruk på nätet inte någonting elever och personal diskuterar. Lärarna uppger att det varje dag förekommer hårda ord mellan eleverna och framhåller att de alltid försöker reagera på en oönskad jargong och diskutera språkbruk inom ramen för exempelvis klasstiden.

Elever redogör för situationer som handlat om verbala kränkningar på nätet och menar att kränkningarna inte skulle ha inträffat ansikte mot ansikte. Elever hänvisar till en nätkränkning som inträffade under innevarande läsår och som gav prov på en kränkande kvinnosyn. Situationen löstes, enligt eleverna, genom att den elev som utsatt en annan elev för kränkningen fick be om ursäkt till den utsatte. Enligt elever tog skolan, i det här fallet, tag i ärendet och vidtog åtgärder för att lösa situationen.

Elever fick sedan reda på att ärendet var avslutat. Elever framhåller att de hade velat prata mer med skolans personal och med varandra om de föreställningar som låg bakom kränkningen.

#### **Att skapa en trygg miljö i skolan och på nätet**

Elever säger att personalen överlag är förstående och inkännande. Enligt elever är personalgruppen intresserad av att utifrån ett elevperspektiv lära sig mer om nätet. Samtidigt framhåller elever att de inte alltid berättar om händelser på nätet eftersom de är rädda för att jargongen eleverna mellan ska missförstås av lärarna.

Både elevhälsans personal och lärare är av den uppfattningen att de har god inblick i var eleverna befinner sig på nätet. Enligt personalen är nätet en samlingsplats för den geografiskt utspridda elevgruppen, vilket gör att det blir naturligt, också för personalen, att diskutera förhållningssätt och händelser på nätet med elever. Elevhälsan berättar att när elever kommer till dem för att ventilerar något relationsproblem har problemen ofta haft sin början på nätet.

Elevhälsan har nyligen deltagit i en fortbildning gällande elevers nätanvändning som en del av det främjande och förebyggande arbetet på skolan. Elevhälsan ska under hösten arbeta tillsammans med elever och lärare för att, dels öka kunskapen om säker nätanvändning på skolan, dels öka samstämmigheten på skolan kring hur man hanterar frågor om nätet. Även rektorn påtalar samstämmigheten kring hur man bemöter frågor om nätet som ett utvecklingsområde för skolan.

**Sammanfattningsvis** bedömer Skolinspektionen att skolans främjande arbete för att skapa en trygg miljö för eleverna på nätet behöver utvecklas.

Skolan behöver utveckla ett sätt att bedriva det främjande arbetet på ett målinriktat och systematiskt sätt för att motverka kränkande behandling så att det skapas en samsyn kring och en kännedom om hur skolan som helhet jobbar med dessa frågor.

Det finns ett önskemål hos elever att i större utsträckning diskutera de normer och värderingar som råder i skolan och som kan leda till att elever kränks i skolan och på nätet. Elevers önskemål behöver uppmärksammas och tas tillvara i skolans främjande arbete.

**Bedriver skolan ett förebyggande arbete som bidrar till att förhindra trakasserier och kränkande behandling på nätet?**

*Här bedöms skolans arbete för att avvärja identifierade risker för trakasserier och kränkande behandling på nätet. Arbetet bedrivs på förekommen anledning. Skolan bör i det förebyggande arbetet regelbundet kartlägga elevernas trygghet på nätet samt deras uppfattning om förekomsten av trakasserier och kränkande behandling på nätet. Därefter bör skolan analysera resultatet av kartläggningen för att identifiera risker för trakasserier och kränkande behandling på nätet och i samband med analysen även utvärdera tidigare insatser för att förebygga trakasserier och kränkande behandling på nätet. Utifrån de identifierade riskerna bör skolan sätta upp mål för arbetet samt planera vilka insatser som ska genomföras för att nå målen. Ett framgångsrikt arbete kännetecknas av att eleverna involveras i hela processen.*

*Vidare bedöms om skolan har en likabehandlingsplan/plan mot kränkande behandling som tydliggör och stärker arbetet mot trakasserier och kränkande behandling på nätet.*

**Att förebygga trakasserier och kränkande behandling på nätet**

Eleverna på Montessoriskolan Centrum fyller varje år i trivselenkäter där det också finns frågor om nätet. De intervjuade eleverna säger att de inte får se resultatet av enkäterna och att de heller inte deltar i analysen av dessa resultat. Teamet för trygghet och trivsel, som består av representanter för elevhälsan, (TTT) säger att skolan inte har ett formaliserat sätt att ge elever möjlighet till inflytande i det förebyggande arbetet men att de uppfattar det som att elever på skolan säger ifrån om de tycker något.

På skolan är det Teamet för trygghet och trivsel som har hand om kartläggningen. Teamet samlar in de av lärarna sammanställda enkätsvaren och gör en djupanalys av sammanställningarna för att därefter diskutera resultaten inom de respektive arbetslagen. Teamet gör ingen analys av resultaten på skolnivå utan endast på klassnivå. Lärarna har därefter, enligt elevhälsan, till uppgift att informera eleverna om klassens resultat och teamets analys.

Rektorn säger att kartläggningsmaterialet, förutom enkäten, består av klassrumsobservationer, elevrådsmöten och arbetslagsträffar.

### Skolans likabehandlingsplan

Av skolans likabehandlingsplan framgår det vem som är ansvarig för likabehandlingsarbetet. Det finns också definitioner och begrepp för vad som menas med exempelvis diskrimineringsgrunderna. Nätet nämns som ett forum där diskriminering kan förekomma. Rutinerna för olika typer av incidenter som ska följas upp vid misstanke om eller pågående diskriminering, trakasserier eller kränkande behandling finns beskrivna i likabehandlingsplanen. Den aktuella likabehandlingsplanen har ett antal mål som rör det främjande och förebyggande arbetet för perioden. Skolan har dock inte renodlat vilken typ av arbete det är som åsyftas. Det vill säga om det är ett främjande arbete som riktas mot alla och bedrivs kontinuerligt utan förekommen anledning eller ett förebyggande arbete som omfattar sådant som i en kartläggning av verksamheten identifierats som risker. Av planen framgår inte vilka risker för trakasserier och kränkande behandling som föranlett skolans förebyggande insatser.

Till likabehandlingsplanen hör också några bilagor. Den första rör skolans ledstjärnor och förhållningssätt samt trivselreglerna på skolan. Ledstjärnorna har skolan, enligt lärarna, ärvt från montessoripedagogiken. Ledstjärnorna är inte förhållningssätt som är resultatet av en kartläggning av behovet på Montessoriskolan Centrum. Trivselreglerna är, enligt intervjuade lärare, framtagna på skolan. Rektorn säger att skolans ledstjärnor är traditioner och har funnits på skolan i 25 år.

Det framgår inte av likabehandlingsplanen vilken typ av kartläggning skolan gjort. I planen finns inte heller några slutsatser som grundar sig på ett kartläggningsmaterial för den specifika skolan och det finns således inga planer på hur man skall följa upp och utvärdera de insatser som i kartläggningen identifierats som utvecklingsområden.

Lärarna beskriver i intervjun att de främst använder likabehandlingsplanen för att kontrollera att de agerar på rätt sätt om något händer.

**Sammanfattningsvis** bedömer Skolinspektionen att skolans förebyggande arbete för att avvärja risker för trakasserier och kränkande behandling på nätet behöver utvecklas.

Skolan kartlägger elevers trygghet och trivsel samt deras uppfattning om förekomsten av trakasserier och kränkande behandling på nätet. Kartläggningen analyseras på klassnivå men inte på skolenivå. För att avvärja risker för att elever ska bli kränkta på nätet behöver personalen formulera konkreta och uppföljningsbara mål för det förebyggande arbetet. Målen och insatserna ska utgå från de slutsatser som dras i analysen av kartläggningen.

Skolans elever behöver göras delaktiga i det systematiska arbetet och arbetet ska synliggöras i skolans likabehandlingsplan.

### **Vidtas åtgärder om elever utsätts för trakasserier och kränkande behandling på nätet?**

*Här bedöms skolans arbete för att utreda och åtgärda trakasserier och kränkande behandling på nätet. Skolan bör ha rutiner för hur akuta situationer ska hanteras och lösas när elever har utsatts för trakasserier eller kränkande behandling. Skyldigheten att utreda uppgifter om trakasserier eller kränkande behandling inträder så snart någon i verksamheten får kännedom om att en elev anser sig har blivit utsatt för detta. Åtgärderna som vidtas bör grundas på utredningen i det enskilda fallet och riktas till såväl den elev som blivit utsatt som till den eller de som utövat kränkningen. Åtgärderna bör följas upp och utvärderas för att verksamheten ska kunna förvissa sig om att de leder till att kränkningarna upphör och inte upprepas. Skolan bör också följa upp och analysera om de enskilda fallen av kränkningar på nätet är del av ett större mönster som har sin grund i generella problem i skolan.*

*Vidare bedöms om skolan har fungerande system och rutiner för att anmäla uppgifter om trakasserier och kränkande behandling till rektorn och från rektorn vidare till huvudmannen.*

I Montessoriskolans Centrums likabehandlingsplan finns rutiner kring hur personalen ska gå tillväga då skolan utreder fall av trakasserier och kränkande behandling. I likabehandlingsplanen kallas dessa rutiner för nivå A till D. Det finns ingen specifik rutin gällande kränkningar på nätet.

De intervjuade lärarna uppger att det främst är dessa olika rutiner som används och anser att rutinerna är tydliga och att skolan är bra på att agera när något händer. Utredningar vid fall av trakasserier och kränkande behandling görs skyndsamt säger lärarna, men de tillägger att det inte finns några riktlinjer kring hur snabbt en utredning skall gå eller när man ska följa upp de åtgärder som satts in så att ansvarig förvissas sig om att kränkningarna har upphört.

Elever säger att skolan utreder fall av kränkningar mellan elever och att de alltid har någon de kan vända sig till på skolan. Elever vänder sig i första hand till någon lärare som de har förtroende för.

Enligt rektorn är personalen duktig på att skyndsamt utreda fall av kränkande behandling.

Rektorn framhåller att eftersom Montessoriskolan Centrum är en liten skola är det viktigt att informationen i ärenden under utredning inte sprids till personer som inte omfattas av utredningen.

Rektor anmäler uppgifter om trakasserier och kränkande behandling till huvudman.

**Sammanfattningsvis** bedömer Skolinspektionen att skolans åtgärdande arbete för att åtgärda fall av trakasserier och kränkande behandling på nätet fungerar väl i vissa delar men behöver utvecklas i andra.

Skolan behöver utveckla rutiner kring hur snabbt en utredning skall gå och när ansvarig för utredningen ska följa upp de åtgärder som satts in så att skolan förvissas sig om att kränkningarna har upphört.

## **Metod och underlag**

---

Kvalitetsgranskningen av skolors arbete mot trakasserier och kränkande behandling på nätet utgår från skolbesök där underlag samlas in genom att inspektörerna intervjuar elever, lärare, andra medarbetare och rektorer.

Inför besöket genomförs också en enkät riktad till elever och personal i årskurserna 7-9. Syftet med enkäterna är att svaren ska ge inspektörerna en första bild av läget på skolan. Enkäten är frivillig för eleverna att delta i. När inspektörerna kommer till skolan har de studerat svaren på enkäten och läst olika dokument, bland annat skolans likabehandlingsplan/plan mot kränkande behandling samt kartläggningar som ligger till grund för skolans insatser för att förebygga kränkningar på nätet.

Skolinspektionens bedömningar av skolors arbete mot trakasserier och kränkande behandling tar sin utgångspunkt i aktuella bestämmelser i diskrimineringslagen och skollagen samt Skolverkets allmänna råd om arbetet mot diskriminering och kränkande behandling. Aktuell forskning är också ett viktigt underlag för att bedöma kvaliteten i det arbete som skolan genomför.